THE CONCEPT OF PRAXIOLOGY: EVOLUTIVE ASPECTS

Aliona Afanas

Assoc. Prof., PhD, Institute of Educational Sciences, Chișinău, Republic of Moldova

Abstract: The article presents the historical evolution of the concept of praxiology, the significance of this concept from a philosophical, sociological and pedagogical perspective. As a theoretical discipline, praxiology is also a methodology, an organ of practical activity, which offers scientific research tools, but it is also a metatheoretical discipline, where the sciences of education have the mission to develop tools for efficient organization of actions specific to education. At national level, the concept of praxiology is used as a practical, action activity, planning and operationalization of actions in the implementation of different concepts, educational policy documents.

Keywords: *praxiology, social action, transformative activity, metatheoretical and metapraxiological discipline, subject of action, principle*.

Abreviere: FPC – formare profesională continuă

Introducere. Analiza lucrărilor științifice în domeniul educațional demonstrează utilizarea frecventă a noțiunii de praxiologie. Praxiologie este o ramură a științei sau o disciplină care studiază structura generală a acțiunilor umane și a condițiilor eficacității acestora (*praxis* – acțiune, *logos* - știință) [10, p. 90]. Evoluția istorică menționează că *praxiologia*, fondată de T. Kotarbinski, președintele Academiei de Științe din Polonia, studiază interacțiunea persoanelor, a persoanei și colectivului din care face parte, în cazul nostru, procesul de activitate profesională. T. Kotarbinski a explicat semnificația noțiunii de praxiologie încă în 1913, în lucrarea *Szkice praktyczne*, iar în 1937 a publicat un eseu cu privire la tipologia sistemelor de acțiune. În 1937 apare tratatul de teorie a acțiunii al lui T. Parsons „The structure of social action" [7], care descrie structura acțiunii sociale. Astfel a fost întemeiată praxiologia sau teoria acțiunii sociale ca disciplină științifică independentă. În edificarea praxiologiei ca știință au avut contribuție mai mulți autorii: E. Sluțki, A. Bogdanov, G. Hostelet, L. Apostol.

Metodele cercetării: *demersul analitic* a permis analiza conceptului de praxiologie la nivel internațional și național; *demersul sintetic* a permis reflectarea asupra întregului din perspectiva semnificațiilor conceptuale ale noțiunii de praxiologie: elementele de acțiune, norme generale, disciplină metateoretică și metapraxiologică; *recursul la istorie* a permis prezentarea evoluției istorice a conceptului de praxiologie.

Semnificații teoretice. Conform dicționarului de filosofie, *praxiologia* reprezintă teoria situată în cadrul sociologiei practice, constituie o metodologie de examinare a diverselor acțiuni, din punct de vedere al eficienței acestor, este una dintre metodele cercetării sociologice moderne, esența căreia constă în investigarea și caracterizarea practică a diferitor obiceiuri și procedee de lucru, clarificarea elementelor acestora și formularea, pe această bază, a diverselor recomandări cu caracter practic [3]. În contextul dat, T. Kotarbinski a schițat *trei sarcini ale praxiologiei*:

1) o descriere analitică a „elementelor de acțiune", inclusiv o clarificare a conceptelor;
2) construcția normelor generale („recomandări și avertismente pozitive");
3) ancheta progresului istoric în eficiența acțiunii eficiente.

Toate aceste trei sarcini conturează știința acțiunii eficiente, care contribuie la delimitarea elementelor ce formează constructul practic al conceptelor științifice. Astfel praxiologia sau teoria acțiunii umane eficiente reprezintă una din disciplinele filosofice contemporane cele mai apropiate de problemele concrete ale vieții sociale, probleme care interesează demersul pozitiv al științelor care aspiră la aplicabilitate. Praxiologia s-a constituit târziu ca știință, dar marii autori au fost atrași de ideea de practică, implementare în practică prin diferite instrumente metodologice. Conceptul de praxiologie se proliferează încă din antichitate, la Platon și Aristotel, prin promovarea ideii de practică în acțiune. Din perspectivă filosofică, teoria acțiunii o întâlnim la Kant și Hegel, unde principala contribuție a lui Hegel în analiza ideii de practică a fost corelarea scopului cu mijloacele, instrumentele realizării acestuia.

Rezultate și discuții. Însă cele mai importante contribuții în edificarea praxiologiei s-au conturat în domeniul sociologiei. Printre renumiții sociologi care au acordat prioritate conceptului de acțiune sunt E. Durkheim, V. Pareto, M. Weber. Fondatorul teoriei sociologice despre acțiune este considerat Talcott Parsons, care a elaborat o tipologie mai amplă, riguroasă și sistematică alcătuită în comparație cu V. Pareto și M. Weber a sistemelor de acțiune, cu aplicație la diferite sisteme sociologice și economice [11]. Meritul lui T. Parsons este că a formulat elementele de bază pentru definirea acțiunii umane ca relație de eficiență între *agent* (subiect al acțiunii) și *pacient* (obiect al acțiunii) [8]. Totodată termenul de praxiologie, ca disciplină teoretică aparte, este asociat cu numele filosofului polonez Tadeusz Kotarbinski, care independent de T. Parsons, fundamentează o teorie generală a acțiunii, din perspectivă epistemologică și nu sociologică. Tadeusz Kotarbinski propune un program amplu de cercetări interdisciplinare pentru a constitui o teorie generală a acțiunii eficiente. Cercetătorul T. Kotarbinski consideră că praxiologia trebuie concepută ca *o disciplină metateoretică*, a cărei sarcină este crearea unui sistem deductiv propriu de cercetare, care fixează un ansamblu de legi generale ale mecanismului acțiunii sociale, găsindu-și aplicabilitate în științele particulare ale acțiunii [6]. Astfel praxiologia se prezintă ca o știință a eficienței acțiunii, unde sarcinile vizează formularea și verificarea recomandărilor cu privire la ceea ce trebuie făcut, ce trebuie realizat în condițiile socio-psihopedagogice pentru a obține rezultatele scontate. Termenul adecvat noțiunii de acțiune este *praxisul*, care reprezintă *activitatea practică eficientă*.

Activitatea teoretică corelează strâns cu activitatea practică în structurarea acțiunii umane, pentru că orice activitate teoretică are un suport și o finalitate practică și viceversa, orice activitate practică este motivată și coordonată teoretic. Astfel, considerăm că în orice tip de activitate, fie teoretică sau practică, fie materială sau imaterială, termenul de *praxis* are semnificația de *activitate transformatoare* și chiar *de eficiență*. În acest sens, considerăm că praxiologia operează cu noțiuni de *activitate, acțiune, act eficient* [5, p. 523].

Ca disciplină teoretică, *praxiologia* reprezintă, totodată, și *metodologie, organon al activității practice*, căreia îi propune instrumente de cercetare științifică. În acest context, cercetarea realizată utilizează conceptul de praxiologie și ca metodologie, oferind instrumente științifice ca bază metodologică pentru domeniul activității practice, astfel configurându-se *constructul experimental* al unei cercetări realizate. Praxiologia cercetează structura acțiunii sociale în general, pentru a oferi instrumente cu privire la realizarea eficientă a oricărei acțiuni. Sarcina principală a praxiologiei constă în sistematizarea direcțiilor privitoare la maximum de eficacitate în organizarea activităților, conchide T. Kotarbinski [5].

Ca teorie generală a acțiunii, praxiologia reprezintă *o disciplină metateoretică*, unde științele educației au misiunea să elaboreze *instrumente* pentru organizarea eficientă a acțiunilor specifice domeniului educațional.

T. Kotarbinski, realizând diferite analize în domeniul teoriei acțiunii, a conceput obiectul și statutul praxiologiei, numind-*o metapraxiologie*.

Fiind concepută ca știință generală a acțiunii, praxiologia este, totodată, o disciplină filosofică. Însuși conceptul de acțiune reprezintă un concept filosofic. Analiza literaturii de specialitate demonstrează că conceptul de acțiune umană a constituit una din preocupările de bază ale filosofiei. Acțiunea umană se instituie ca urmare a relației cauzale complexe, care este asociată cu o relație teleologică, exercitarea căreia necesită prezența unui câmp motivațional.

Totodată, cercetările acționaliste contemporane, având în vedere contribuțiile lui T. Parsons în domeniul sociologiei, au propus mai multe nuanțări în ceea ce privește termenul de praxiologie, și anume concepte noi: *situație* și *realizare*. În accepția cercetării noastre, *situația* reprezintă un ansamblu de norme, reguli, realizarea cărora contribuie la structurarea unui *context*, realizat într-un *cadru de acțiune,* prin implicarea *resurselor* (umane, materiale, financiare) și obținerea *rezultatelor* preconizate [7].

Semnificația de acțiune o întâlnim și în teoria operațională a învățării a lui P. I. Galperin, care accentuează două aspecte fundamentale: *mecanisme de orientare în sarcină* și *interiorizarea sarcinilor practice* [4]. Distingem mai multe tipuri de orientare în sarcină: prezentarea modelului acțiunii fără indicații privind realizarea acestuia; prezentarea modelului acțiunii și a procesului de realizare împreună cu indicații de execuție; analiza noilor sarcini, desprinderea unor repere și a condițiilor de execuție a sarcinii, unde este accentuată activitatea de transfer în activitatea practică. Interiorizarea sarcinilor reprezintă o introducere în realizarea unei activități *prin constituirea unei baze de orientare a acțiunii, desfășurarea acțiunii propriu-zise* și *controlul ca principiu esențial al acțiunii*. În contextul dat, menționăm că în cadrul cercetării, teoria operațională a învățării este utilizată în constructul praxiologic al profesionalizării cadrelor didactice, mai ales, în etapa de formare a cadrelor didactice, unde sunt discutate și analizate diferite noțiuni, concepte, teorii cu impact în FPC a cadrelor didactice.

În viziunea autorului V. Gh. Cojocaru, *praxiologia* vizează aspectul profesional, *deontologia,* care este o filosofie a profesiei, a lucrului bine făcut, care se bazează pe ideea că individul aparține societății și că el are raporturi de muncă cu semenii săi, raporturi ce presupune drepturi și îndatoriri [2, p. 83]. Astfel, *praxiologia* este un concept care reprezintă un sistem de acțiuni și reclamă necesitatea unui control crescut al comportamentului ca premisă fundamentală pentru obținerea eficienței [Apud 2, p. 83].

Interpretarea fenomenelor sociale începe de la conceptul de acțiune, de la relația dintre activitatea practică și mijloacele sau instrumentele de realizare sau de implementare acestora în activitatea practică. În filosofia contemporană, conceptul de acțiune reprezintă pragmatismul, instrumentarismul, operaționalismul, acceptat și de cercetătorii din actualitate. *Pragmatismul*, în analiza realizată de autorii M. Borozan și A. Bețivu, derivă din învățătura lui Charles Sanders Peirce (1839-1914), care credea că gândul trebuie să producă acțiuni, mai degrabă decât să rămână în minte și să ducă la indecizie [9, p. 56]. Ca reprezentanți ai pragmatismului putem enumera autorii Charles Darwin, Charles Sanders Peirce, William James, John Dewey.

În Republica Moldova conceptul de praxiologie este acceptat și promovat ca activitate practică, acțională, planificarea și operaționalizarea acțiunilor în implementarea diferitor concepte, documente de politici educaționale etc. Autorii M. Borozan și A. Bețivu definesc conceptul de *praxiologia educației,* ca teorie a practicii educative eficiente, respectiv, orizontul poziționărilor și intervențiilor educative și didactice, de la Didactica generală la Didacticele aplicate și speciale, Tehnologia și metodologia instruirii, Comunicarea pedagogică, IAC, Teoria și metodologia evaluării, Principiile acțiunii didactice etc. [1, p. 21].

Autorul L. Pogolșa analizează *apectele praxiologice* ale standardelor educaționale de calitate, care sunt proiectate din perspectiva competențelor, marcând trecerea de la un enciclopedism al cunoașterii la *o cultură a acțiunii contextualizate* [10, p. 85]. În contextul

dat, autorul L. Pogolșa menționează dimensiunea acțională în formarea personalității elevului, dimensiune promovată și de psihologia comportamentală [10, p. 85].

Principii ale praxiologiei FPC a cadrelor didactice. Abordarea praxiologică a FPC a cadrelor didactice ne permite să deducem următoarele *principii ale praxiologiei FPC a cadrelor didactice*:

- principiul aplicării instrumentelor metodologice în cadrul FPC a cadrelor didactice la nivel de sistem de FPC și la nivel de proces de FPC;
- principiul dezvoltării profesionale continue a cadrelor didactice în contextul paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice din perspectiva educației de calitate;
- principiul specificării acțiunilor pedagogice în raport cu elementele curriculare proiectate în cadrul sistemului de FPC;
- principiul funcționării și aplicării cadrului teleologic (scop, obiective, competențe) în produsele elaborate în cadrul FPC a cadrelor didactice;
- principiul corelării activităților de formare, accentuând interdisciplinaritatea și transdisciplinaritatea problemelor abordate, axarea pe situații de învățare autentice;
- principiul implementării calitative în practica educațională a rezultatelor învățării în cadrul FPC.

Principiile enumerate orientează FPC prin transpunerea în acțiune a produselor teoretico-praxiologice și a instrumentelor metodologice raportate la diferite componente ale sistemului de FPC: planificarea; organizarea; monitorizarea/coordonarea; evaluarea și îmbunătățirea programului de formare profesională continuă.

Concluzii. Analiza literaturii de specialitate demonstrează că conceptul de praxiologie este întâlnit încă la Platon și Aristotel, care promovau noțiunea de practică în acțiune. Ulterior, conceptul evoluează și îl întâlnim într-o viziune filosofică la Kant și Hegel, unde practica corelează scopului, mijloacelor și instrumentelor acesteia. De asemenea, elementele cheie ale conceptului praxiologie reprezintă situația, contextul, cadrul de acțiune, resursele (umane, materiale, financiare) și rezultatele preconizate. În contextul cercetărilor realizate în domeniul sistemului de formare profesională continuă, praxiologia vizează, în primul rând, dimensiunea practică a activității, praxiologia formării profesionale continue a cadrelor didactice. Analiza evoluției conceptului de praxiologie a permis identificarea unor principii ale praxiologiei FPC a cadrelor didactice.

BIBLIOGRAPHY

1. BOROZAN, M., BEȚIVU, A. Filosofia educației. Note de curs. Bălți, 2021. 159 p. http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/5102/1/Filosofia%20educatiei_Borozan.pdf
2. COJOCARU, V. Gh., COJOCARU, V., *Formarea cadrelor didactice din perspectiva profesionalizării carierei didactice: semnificații și implicații actuale*. Chișinău: Tipogr. UPS „Ion Creangă", 2020. 216 p. ISBN 978-9975-46-455-0.
3. Dicționar de filozofie și logică. București: Editura Humanitas, 1996. 368 p. ISBN:973-28-0602-8, ISBN-10: 973-28-0602-8.
4. GALPERIN, P. I. Intellectual capabilities among older preschool children. On the problem of training and development. In: W. W. Hartup (Ed.). Review of cild development reachearch (Vol. 6), Chicago: University of Chicago, 2006, p. 526 – 546. ISSN 2017-44551-001.
5. KOTARBINSKI, T. L'attitude active et la passivité apparente. In: *Akten des XIV*. Internationalen Kongresses fur Philosophie, Band 2, Wien, Verlag Herber, 1968.

6. KOTARBINSKI, T. Praxiology: An introduction of the Science of Efficient Action. Oxford: Pergamon Press, 2013. 226 p. ISBN-10: 1483124037, ISBN-13: 978-1483124032.
7. PARSONS, T. *The structure of social action*, a patra ediție a fost publicată în The Free Press, New York ∞ Collier - Macmillan, London, 1966. 817 p.
8. PARSONS, T. The System of Modern Societies. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1971. 152 p.
9. Philosophical Perspectives in Education. Part 2. [online]. [citat 01.02.2018]. Disponibil: https://oregonstate.edu/instruct/ed416/PP2.html.
10. POGOLȘA, L. *Teoria și praxiologia managementului curriculumului*. Chișinău: Editura Lyceum, 2013. 368 p. ISBN 978-9975-4394-7-3.
11. WEBER, M. Economie et société. Paris: Plon, 1971. 651p.